

FAAMEF: Facilitant l'aprenentatge autònom sobre metodologies de recerca feminista

Responsable:

Núria Vergés Bosch

Participants:

Elisabet Almeda Samaranch, Clara Camps Calvet, Barbara Biglia, Marta Luxan, Jordi Bonet, Dino diNella, Anna Morero Beltran, Rosa Ortiz Monera, Jokin Azpiazu, Marta Barba, Luzma Martinez, Andrea García-Santesmases, Eva Alfama.

INFORME FINAL

Febrer 2018



1) DADES DEL PROJECTE

Títol: FAAMEF: Facilitant l'aprenentatge autònom sobre metodologies de recerca feminista

Expedient: 2014PID-UB/059

Dirigit per: Núria Vergés Bosch

2) RESUM I DESCRIPTORS

2.1. Sumari i paraules clau

Per avançar cap a un model d'ensenyament-aprenentatge que situï l'alumnat al centre és necessari facilitar el seu aprenentatge autònom, col·laboratiu, crític i generant capacitats per a l'elaboració de projectes d'investigació. En aquest sentit, el projecte FAAMEF s'ha proposat facilitar l'aprenentatge autònom i col·laboratiu de les metodologies d'investigació feminista amb la construcció, ús i difusió d'un repositori on-line en Zotero sobre metodologies de recerca feminista. El projecte s'ha realitzat en el marc de la Universitat de Barcelona i el grup d'innovació docent CEFOCID-COPOLIS en col·laboració amb SIMREF. Ha tingut una aplicació interdisciplinària, a diferents nivells, facultats i universitats a 4 fases i a 3 anys. El projecte ha assolit els seus objectius i l'avaluació mostra una elevada satisfacció tant per part del professorat com per l'alumnat implicat. Endemés, tot i que amb certes dificultats, l'alumnat ha millorat en la seva capacitat per buscar i gestionar informació, així com aprendre de manera autònoma i col·laborativa. Finalment, el projecte ha contribuït al seu aprenentatge de la capacitat d'elaboració de projectes de recerca en perspectiva de gènere i feminista en el moment i de cara el futur. Cal doncs que es pugui donar continuïtat a projectes d'innovació docent com aquest i que el repositori i materials elaborats puguin continuar sent distribuïts i utilitzats en el futur.

Paraules clau: aprenentatge autònom; gènere; recerca feminista; OER; Zotero

2.2. Línies d'innovació docent vinculades

Aquest projecte ha incidit en les següents línies prioritàries d'innovació docent definides per la Universitat de Barcelona:

-D'entorns virtuals:

A3) Open Educational Resources: Construcció i difusió de continguts i recursos en obert adreçats a tota la comunitat. Editats tant per la institució universitària com pels seus col·lectius docents i d'alumnat. Ús d'aquests recursos en l'aprenentatge. Implementació de plataformes tecnològiques pel seu disseny, gestió i difusió.

-D'aprenentatge professionalitzador:

B1) Competències transversals. Es treballen competències bàsiques com l'esperit crític; la creativitat; l'aprenentatge autònom; la capacitat de recerca, organització i sistematització de la informació i, finalment, la capacitat comunicativa.

-De metodologies actives de l'aprenentatge:

E1) Aprenentatge autònom: Millora en els mecanismes de regulació de l'aprenentatge autònom de l'alumnat. Vinculació d'aquest aprenentatge amb el treball a l'aula i el treball en col·laboració o en equip. Adquisició per part de l'alumnat d'estratègies de treball i aprenentatge autònom eficient i contrastable.

E4) Aprenentatge servei (APS): Integració de processos d'aprenentatge i servei a la comunitat en projectes educatius amb utilitat i vinculació social. El servei dona sentit i l'aprenentatge permet millorar el servei a la societat. Transferència i implicació de l'aprenentatge en l'entorn social.

E7) PBL, Casos i Simulacions: Contextualització de l'aprenentatge en la comprensió, gestió i resolució problemàtiques vinculades a situacions reals i concretes de l'entorn professionals o acadèmic. Establiment de mecanismes per millorar la implicació dels alumnes en la resolució de les situacions proposades, en la presa de decisions i en els resultats de l'experiència pel que fa a la millora dels seus aprenentatges.

3) CONTEXT D'APLICACIÓ, MANCANES DETECTADES I INICIATIVES D'ACTUACIÓ D'INNOVACIÓ DOCENT

3.1 Context d'aplicació

Aquest projecte ha estat iniciativa del grup consolidat d'innovació docent CEFOCID-COPOLIS en col·laboració amb el SIMReF (seminari interdisciplinar de metodologies de recerca feminista). Així doncs, d'una banda, ha comptat amb la trajectòria del grup d'innovació docent consolidat del Departament de Sociologia de la Universitat de Barcelona CEFOCID-COPOLIS (GIDCUB-13/140). El grup desenvolupa i perfecciona de manera reeixida des de fa 10 anys una renovació de metodologies docents per al desenvolupament integral i articulat 4 principals competències transversals fonamentals en l'àrea de coneixements de les ciències socials: la interdisciplinarietat professional, el treball grupal, la resolució de problemes i casos pràctics, i la utilització de les TICs per a l'adquisició d'habilitats instrumentals, d'autoaprenentatge i col·laboració.

D'altra banda, el SIMReF (Seminari Interdisciplinar de metodologia de recerca feminista) va sorgir en 2008 arran de comprovar que tot i els importants avenços que s'havien fet per reconèixer el feminisme com a perspectiva teòrica i política, el seu desenvolupament com a metodologia d'investigació encara era incipient. Aquest fet, va motivar a emprendre diferents accions en edicions anteriors: cicles de conferències, seminaris virtuals (en anglès i castellà) i seminaris permanents (a Barcelona i Donostia) que han anat servant per teixir xarxes nacionals i transnacionals al voltant de la metodologia feminista. A més, ja es comptava amb experiència de construcció de repositoris en línia que podien ser inclosos en el nou repositori i servir de guia per al nou projecte (Prat, 2014).

En el següent quadre es poden observar tant el professorat implicat en el projecte i universitats com les diferents assignatures i estudis que s'inclouen. Amb això s'evidencia l'elevada transdisciplinarietat que també caracteritza les metodologies d'investigació feminista i el caràcter interuniversitari i intergrup al del projecte que han facilitat un major ús dels continguts i la seva difusió.

Professorat implicat	Assignatures i Estudis
Professorat UB: Núria Vergés Bosch Elisabet Almeda Samaranch Clara Camps Calvet Anna Morero Beltran Rosa Ortiz Monera Andrea García-Santesmasses	Assignatures: Metodologia de recerca Feminista (on-line) (UB/IIEDG) Metodologia de recerca Feminista (presencial) (UB/IIEDG) Dones, control i exclusió social (UB) Sociologia dels Gèneres (UB) Sociologia de la família i del cicle Vital (UB) Societat, família i Educació (URV) Comunitat, entorn social i acció comunitària (URV) Metodologia I (UPV/EHU)
Professorat altres centres: Barbara Biglia (URV) Marta Luxan (UPV/EHU) Jokin Azpiazu (UPV/EHU) Marta Barba ((UPV/EHU) Luzma Martinez (UAB) Jordi Bonet (Udg) Eva Alfama (Udg) Dino diNella (UNRN)	Estudis: Màster de dones, gènere i ciutadania (IIEDG-UB) Màster de Sociologia (UB) Grau de Sociologia (UB) Grau en educació infantil (URV) Grau d'educació social (URV) Master d'estudis feministes i de gènere (UPV/EHU)

3.2 Mancances detectades inicialment i motivacions d'actuació d'innovació docent

Tot i que aquest projecte ha tingut un caire i impacte interuniversitari aquesta justificació fa referència al treball realitzat a la UB i amb l'alumnat de la UB. Per tant, hem partit de les mancances detectades en aquest àmbits i per aquest alumnat.

L'alumnat a qui s'ha dirigit aquest projecte ha estat molt heterogeni doncs pertanyia a diferents estudis i nivells. Per una banda hi ha estudiants de dos màsters (Sociologia i Estudis de dones i de gènere de la UB). Per altra banda estudiants del Grau de Sociologia de la UB, de segon curs i de 4rt curs. Val a dir, que no s'han inclòs assignatures de primer curs perquè s'esperava un nivell de coneixements metodològics bàsic.

De totes maneres, l'alumnat compartia tenir poca capacitat de treball autònom per buscar, seleccionar i difondre informació especialitzada, també en entorns virtuals i, encara menys, en col·laboració amb altres alumnes. L'alumnat tenia coneixements i nivells molt dispars sobre les metodologies de recerca i pràcticament no tenia ni coneixements ni habilitats per aplicar les metodologies de recerca feminista (tot i que lògicament l'alumnat del màster de gènere mostrà més interès per aquestes metodologies). En general, mostraven dificultats davant l'anàlisi de casos i recerques reals i encara es trobaren serioses mancances comunicatives rellevants, sobretot pel que fa a la comunicació acadèmica, tant oral com escrita. Endemés també presentaven mancances a l'hora de relacionar-se amb entitats i la comunitat i traspasar-hi el treball fet.

De fet, bona part de l'activitat docent de les nostres universitats encara segueix desenvolupant-se en l'aula i en el marc d'un model de transmissió del coneixement jerarquitzat, vertical, fix i tancat. No obstant això, cada vegada més, universitats i docents apostem per altres models més oberts, horitzontals, dinàmics i menys jeràrquics on les i els estudiants esdevenen responsables del seu aprenentatge (Blanchard i Muzas, 2014).

Això, ens convida a explorar els mecanismes per facilitar l'aprenentatge autònom de l'alumnat, un tipus d'aprenentatge que sol ser el més ignorat pel professorat i la innovació docent (Hernandez i Miño, 2012). L'aprenentatge autònom implica la capacitat d'aprendre per una o un mateix. En aquest sentit, el que a opinió dels estudiants caracteritza el procés d'aprenentatge autònom seria la recerca d'informació, dotar-la de sentit i apropiar-se dels coneixements, aprendre més enllà de la universitat i dels propis errors, així com posicionar-se amb criteri propi davant els continguts (Hernandez i Miño, 2012).

La capacitat d'aprenentatge autònom, a més, és essencial per poder desenvolupar projectes d'investigació i, en aquest cas que ens ocupa, projectes d'investigació feminista. Entre altres especificitats, la investigació feminista tendeix a treballar mà a mà amb el moviment feminista i a partir i en pro de l'ètica i agenda feminista (Ackerly i True, 2010; Mendia Azkue et al., 2014). Per això, es desenvolupa en processos que se situen en un dins-fora de l'acadèmia que ha de deixar oberts els canals de comunicació entre l'acadèmia i societat. En aquest sentit, cal que els continguts i recursos d'informació que es generen siguin accessibles fora de l'acadèmia, a més de ser compartits amb la resta de la societat amb voluntat transformadora (Biglia 2007, Vergés et al., 2014; Pardo, 2014)

En relació a això, justament, l'ús de les noves tecnologies de la informació i comunicació (TIC) sembla que està afavorint en major mesura l'aprenentatge autònom, així com la difusió de continguts i compartir el coneixement generat. A més, també les dones troben avantatges en la formació a través i / o amb la utilització de les TIC, ja que, entre altres qüestions, implica un accés i estalvi en termes de temps, recursos i desplaçaments i una gestió més flexible de l'horari d'estudi i treball (Andrusyszyn & Cragg, 2006, Biglia i Jiménez, 2012). Fins i tot, més enllà d'això, cal considerar una aposta de pedagogia ciberfeminista que busqui desenvolupar un procés d'ensenyament / aprenentatge compromès amb fomentar l'intercanvi de coneixements de manera horitzontal i independent de les barreres geogràfiques, amb l'autoreflexió i l'experiència prèvia, amb el qüestionament de les dinàmiques de poder existents, així com amb la comunitat i la política feminista situada que fomenti la difracció de coneixements, experiències i aprenentatges (Luxan i Biglia, 2011).

Per tot això l'eina per recollir, organitzar, citar i compartir referències bibliogràfiques Zotero presenta una sèrie d'avantatges que la converteixen en ideal per facilitar el treball autònom i col·laboratiu sobre metodologies de recerca feminista. Tal com apunten altres autories (Avello et al., 2013) eines 2.0 com Zotero permeten el treball autònom i col·laboratiu en xarxa i generen noves possibilitats per a l'educació semipresencial i virtual, així com facilitar projectes de treball en grup i la participació activa i col·laboració entre professorat, alumnat i entre alumnat. A més, Zotero és una eina fàcil d'usar, de mínim cost i desenvolupada a la comunitat de programari lliure que es

presenta com un útil aliat en el procés d'investigació de docents i estudiants de forma integrada al navegador d'Internet, a més de com a aplicació específica . Entre els seus principals avantatges destaquen la facilitat i rapidesa en la detecció, recollida i gestió de referències en línia; la possibilitat de treballar en grup i compartir els repositoris creats, així com afegir noves referències des de les nostres pròpies / altres col·leccions; resulta molt rellevant de cara a fomentar l'autoreflexió i incorpora la possibilitat de prendre notes i d'etiquetar les referències amb paraules clau; finalment, preveu la possibilitat de citar (podent triar entre diferents estils) a l'hora d'elaborar textos, minimitzant així les dificultats i errors pel que fa a citació que comunament ocorren a les nostres aules.

Per tot això, el projecte es concretà i es desenvolupà segons es detalla a continuació tenint en compte els objectius inicialment establerts.

4) OBJECTIUS

L'objectiu general del projecte FAAMEF buscava que l'alumnat desenvolupés la capacitat de treballar de forma autònoma amb esperit creatiu i emprenedor potenciant aquelles competències relacionades amb el tractament de la informació, gràcies a la construcció, ús i difusió de continguts i recursos oberts adreçats a la comunitat universitària i social mitjançant l'ús de les plataformes tecnològiques.

Específicament es perseguia que a l'alumnat assolís els següents objectius:

- 1: Desenvolupar la capacitat de seleccionar la informació necessària i adequada a un tema determinat, gràcies a la construcció d'una base de recursos i dades, del seu ús i la seva difusió.
- 2: Desenvolupar la capacitat de sistematitzar i ordenar la informació perquè pugui ser accessible pels altres mitjançant la construcció d'una base de recursos i dades en un espai virtual i la seva difusió.
- 3: Desenvolupar la capacitat plasmar i presentar la informació perquè pugui ser accessible i entenedora pels altres mitjançant la construcció d'una base de recursos i dades en un espai virtual i la seva difusió.
- 4: Millorar la capacitat de fer ús d'entorns i eines virtuals (plataformes obertes) i conèixer-ne la seva utilitat pràctica per treballar amb els altres.
- 5: Ser capaç d'analitzar casos concrets a través de la identificació dels buits existents en relació al enfocament teòric feminista potenciant, així, el compromís ètic i la capacitat d'anàlisi crítica.
- 6: Treballar en col·laboració amb els altres amb autonomia i iniciativa i desenvolupant, així, la creativitat pròpia.
- 7: Adonar-se de les relacions entre coneixement teòric i les repercussions i servei que pot tenir per la comunitat científica, pel desenvolupament de polítiques i programes de caràcter públic i per la tasca de sectors socials concrets, gràcies a la difusió planificada de la bases de dades i recursos construïda.

5) DESENVOLUPAMENT DE L'ACTUACIÓ

5.1 Fases i activitats desenvolupades en el projecte

El projecte s'ha desenvolupat en 3 anys i a 4 fases que s'han anat alimentant, reflexionant i informant consecutivament. En una primera fase s'ha dissenyat el projecte

i s'han elaborat els materials guia per part del professorat del kernel implicat. En una segona fase s'ha treballat en la cerca i avaluació de materials i la construcció del repositori on-line en Zotero per part de es alumnes on-line i presencials de metodologies de recerca feminista del màster de dones, gènere i ciutadania del IIEDG-UB. En una tercera fase s'ha presentat i fet ús del repositori en les mateixes assignatures del màster de l'any següent i en diverses assignatures del grau de sociologia i del màster de sociologia de la UB i del grau d'educació social de la URV. Finalment en una darrera fase, les alumnes de metodologies de recerca feminista on-line del curs següent, a més d'usar el repositori han treballat en la seva difusió a la comunitat acadèmica i feminista de Catalunya.

En una primera fase s'ha dissenyat el projecte, les guies i materials d'acompanyament per a l'alumnat, així com les principals estratègies a seguir per aconseguir els objectius formatius i operatius del projecte. En aquesta fase s'ha implicat el professorat de les assignatures de metodologies d'investigació feminista del màster de gènere adscrit a la UB (online i presencial); Metodologies I de la UPV, "Fonaments de la metodologia d'investigació feminista" i "Mirades i aplicacions feministes en la metodologia qualitativa" de la URV conjuntament amb SIMReF. El professorat implicat prové de la universitat de Barcelona (UB), de la Universitat Rovira i Virgili (URV) i de la Universitat del País Basc (UPV/EHU) i es constitueix com nucli coordinador del projecte en el seu conjunt. Hi ha hagut dues reunions més de coordinació a meitat i a final de Projecte. En el marc del projecte s'ha elaborat una publicació per a ser utilitzada en la fase 3 en la revista d'innovació i recerca educació REIRE que queda recollida en l'apartat de resultats.

Una segona fase ha consistit en la selecció, organització i avaluació de materials guiada, com són vídeos, articles, documentals, llibres etc. per a l'aprenentatge i ús de les metodologies d'investigació feminista per part de l'alumnat. El principal resultat ha estat la construcció del repositori on-line sobre metodologies de recerca feminista a Zotero (<https://www.zotero.org/groups/414156/metodologiasfeministas/items?>). En aquesta fase s'hi han implicat els i les alumnes de les assignatures de metodologia d'investigació feminista del màster de dones, gènere i ciutadania de l'IIEDG. Es van escollir aquestes assignatures per ser les que directament treballen els continguts de les metodologies d'investigació feminista i, així, poder actuar directament en el seu alumnat. Mitjançant aquest primer any, i desenvolupant aquesta tasca, els i les alumnes han hagut d'aprendre a seleccionar, organitzar i sistematitzar la informació d'una manera autònoma. Així, també han treballat avaluant i classificant articles i recerques feministes reals. Alhora, han conegut de prop el funcionament d'una plataforma tecnològica que permet l'organització i l'exposició de recursos oberts acadèmics com Zotero. A més, s'han conscienciat de la importància d'organitzar la informació perquè després pugui ser de servei per a la comunitat acadèmica i social. Els resultats d'aquesta primera fase es troben analitzats i exposats en la ponència que es presentà al XII congrés espanyol de sociologia del 2016 i al congrés i publicació del congrés EDULEARN17 que resten recollides en l'apartat de resultats..

En una tercera fase s'ha fomentat l'ús per part de l'alumnat de la plataforma de recursos i materials per a l'aprenentatge i ús de les metodologies d'investigació feminista per part de l'alumnat de diverses assignatures. Per a fer-ho s'ha realitzat un seminari sobre metodologies de recerca feminista y sobre el projecte FAAMEF i el repositori on-line i el seu funcionament en cada assignatura implicada. És a dir, per les assignatures Dones,

control i exclusió social (màster de sociologia UB) i, sociologia de la família i del cicle vital i sociologia dels gèneres (grau de sociologia UB), Comunitat i entorn social i acció comunitària (grau d'educació social URV). En el segon quadrimestre també s'ha treballat a Metodologies I (màster d'estudis feministes i de gènere UPV) i Societat, família i educació (Grau d'educació infantil URV). S'han escollit aquestes assignatures perquè treballen temàtiques de gènere i les metodologies d'investigació feminista esdevenen una eina per al seu aprenentatge. S'ha distribuït el qüestionari per a l'avaluació dels seminaris i l'ús del repositori a l'alumnat de la UB i s'han discutit els resultats amb el professorat implicat. L'experiència i els seus resultats queden recollits en la publicació generada per el congrés ICERI2017 com es pot veure en l'apartat resultats.

Finalment, en una quarta fase s'ha treballat la difusió del projecte i del repositori de metodologies de recerca feminista en Zotero. La difusió s'ha realitzat especialment, a grups de recerca universitària, entitats socials i feministes i institucions públiques per part de l'alumnat de metodologies de recerca feminista on-line i el professorat implicat. Per una banda, i com a activitat inclosa en el programa de l'assignatura, l'alumnat ha elaborat un pla de comunicació per difondre el repositori Zotero entre grups de recerca i entitats feministes afins als seus interessos feministes de recerca. Per a avaluar-ho s'ha entregat i compartit l'activitat i s'ha discutit en un fòrum de discussió virtual entre l'alumnat. Per altra banda, el projecte i els seus resultats han estat difosos per la responsable del projecte i l'assignatura a congressos i publicacions docents diversos, amb la referència recollida a l'apartat de resultats. Finalment en aquesta darrera fase també es presenten els resultats i desenvolupament del projecte en el seu conjunt en forma de la memòria final justificativa present.

6) AVALUACIÓ, RESULTATS, INTERPRETACIÓ I VALORACIÓ DE L'EXPERIÈNCIA

6.1. Avaluació: indicadors i tècniques

A través de l'avaluació s'han pogut apreciar els canvis fase rera fase i també al final del projecte. En aquest sentit s'ha dut a terme una avaluació formativa i qualitativa, és a dir, cada any i que ha estat molt útil per adaptar-nos a les circumstàncies i per anar millorant. Al final s'ha fet una avaluació summativa que es plasma en aquest informe final i ha estat útil per a una valoració en el seu conjunt.

Per valorar resultats i impactes s'han tingut en compte els canvis que ja s'han plantejat i una sèrie d'indicadors ja plantejats des de l'inici:

Grau de satisfacció de l'alumnat participant per a cada activitat/fase

Grau de satisfacció del professorat

Grau de satisfacció del professorat coordinador

Grau de satisfacció de l'alumnat respecte d'assignatures de gènere i família/metodologies i respecte diversos ensenyaments

Grau de satisfacció general del professorat i respecte tipus d'assignatures i ensenyaments

Grau de satisfacció general del professorat participant en l'equip de coordinació

Autopercepció de millora de l'alumnat respecte els coneixements de les metodologies de recerca feminista

Autopercepció de millora de l'alumnat respecte la capacitat d'aprendre autònomament, per buscar, seleccionar i difondre coneixement especialitzat.

Autopercepció de millora de l'alumnat en aprendre col.laborativament.

Valoració de millora del professorat respecte l'alumnat en relació als coneixements de les metodologies de recerca feminista

Valoració de millora del professorat respecte l'alumnat, a la capacitat d'aprendre autònomament, per buscar, seleccionar i difondre coneixement especialitzat.

Aquests indicadors s'han recollit després de cada activitat a través de les següents tècniques:

-Qüestionari semi-obert on-line per assignatura implicada segons qüestionari guia (campus virtual i/o altres vies de recollida segons professorat)

-3 Fòrums discussió virtual alumnat de metodologies de recerca feminista on-line (campus virtual)

-Avaluació conjunta de professorat implicat i equip de coordinació

-Avaluació i discussió conjunta per part d'equip de coordinació i publicació

-Reunions de seguiment anuals SIMREF i Copolis

6.2. Resultats (outputs), Impactes (outcomes) i la seva valoració

Els resultats del projecte es plantejaren a mitjà i llarg termini i s'han acomplert, fins i tot incrementat, tant pel que fa a resultats (outputs) com els seus impactes (outcomes) tant en l'aprenentatge de l'alumnat com en la transferència dels resultats. Aquest projecte ha tingut la implicació directa de 8 docents, més de 250 estudiants, 14 assignatures i 6 estudis de diferents universitats, estudis i cicles, a més de l'impacte a molt més professorat i alumnat a través de la transferència de coneixements i replicabilitat i reutilització de materials en altres anys i universitats. En aquest sentit podem estar molt satisfetes amb el desenvolupament i realització del projecte.

Específicament, aquests han estat els resultats (outputs) del projecte avaluables:

- 1) **Repositori de metodologies de recerca feminista** en forma de llibreria Zotero elaborat per l'alumnat de metodologies de recerca feminista i ja àmpliament utilitzat per altres alumnes i que es pot anar reutilitzant. Consta de més de 100 referències sobre metodologies de recerca feminista i es pot anar actualitzant en el futur. Disponible aquí:

Repositori obert i on-line de metodologies de recerca feminista:
<https://www.zotero.org/groups/metodologiasfeministas/items>

- 2) **Materials Guia per a la realització d'activitats.** Des del kernel s'han elaborat una sèrie de materials i presentacions guia que han servit a l'alumnat per realitzar les diferents activitats associades del projecte, des de instal·lar i construir la llibreria Zotero, fins a implementar la perspectiva de recerca en la recerca o elaborar un pla de difusió.

- Guia construcció repositori Zotero
- Guia-taula etiquetes
- Guia avaluació materials
- Guia difusió repositori
- Qüestionari ús repositori i aprofitament seminari
- Qüestionari ús repositori (on-line)
- Presentació Seminari metodologies de recerca feminista i FAAMEF
- Presentació inici-seguiment FAAMEF

- 3) **Participació a congressos i seminaris:** En el marc del projecte i després de l'avaluació de cada fase s'ha participat en seminaris interns (seminaris trobades anuals SIMREF i Copolis) i també en jornades i conferències externes estatals i internacionals. En aquest sentit, per una banda, s'ha participat en congressos en l'àmbit de la sociologia com el congrés espanyol de sociologia i, per l'altra, en congressos en l'àmbit de l'educació i l'innovació docent com EDULEARN i ICERI.

Vergés, N.; Biglia, B.; Bonet, J.; Camps, C.; Almeda, E.; Domínguez, M. (2016). FAAMEF: Facilitando el aprendizaje autónomo y colaborativo de las metodologías de investigación feminista a través de la selección, gestión y evaluación de recursos de información y con la construcción, uso y difusión de un repositorio on-line. XII Congreso español de sociología. Disponible en:
<http://fes-sociologia.com/files/congress/12/papers/3193.pdf>

Almeda, E.; Màrius Domínguez, M.; Collado, A.; Vergés, N. ; Camps, C.; Morero, A.; Ortiz, R.; Di Nella, D.; Alcaide, V.; Costa, M. (2016). CEFOCID-COPOLIS: Líneas y proyectos de un grupo consolidado de innovación docente en Sociología de la Universidad de Barcelona. XII Congreso Español de Sociología. Gijón. ESPANYA. Disponible en:
<http://fes-sociologia.com/files/congress/12/papers/4615.pdf>

Vergés, N.; Almeda, E.; Camps, C (2017). Getting familiar with feminist research while using ICT tools for research . ICERI2017, 10th annual International Conference of Education, Research and Innovation, 16-18 Nov. Sevilla. Disponible en:
<https://library.iated.org/view/VERGESBOSCH2017GET>

Vergés, N.; Biglia, B.; Almeda, E.; Camps, C.; Bonet, J. (2017) Autonomous and collaborative learning by doing a Zotero Library on Feminist Research Methodologies. Edulearn17. 9th international conference on education and new learning technologies, 3-5 july. Barcelona. Disponible en:
<https://library.iated.org/view/VERGESBOSCH2017AUT>

- 4) **Publicacions relacionades amb el projecte:**

Biglia, B., & Vergés-Bosch, N. (2016). Qüestionant la perspectiva de gènere en la recerca. *REIRE Revista d'Innovació i Recerca en Educació*, 9(2), pp-12. Disponible en: <http://revistes.ub.edu/index.php/REIRE/article/view/reire2016.9.2922>

Vergés, N.; Almeda, E.; Camps, C. (2017). Getting familiar with Feminist Research while Using ICT tools for research . En ICERI17 Proceedings . (pp. 8139 - 8145) . IATED Digital Library . ISBN: 978-84-697-6957-7. Disponible en: <https://library.iated.org/view/VERGESBOSCH2017GET>

Vergés, N.; Biglia, B.; Almeda, E.; Camps; C.; Bonet, J. (2017). Autonomous and collaborative learning by doing a Zotero Library on Feminist Research Methodologies . En Book of proceedings 9th international conference on education and new learning technologies . (pp. 2245 - 2250) . IATED Digital Library . ISBN: 978-84-697-3777-4. Disponible en: <https://library.iated.org/view/VERGESBOSCH2017AUT>

De forma similar, com a impactes (outcomes) finals s'esperava una millora en el coneixement de les metodologies de recerca feminista i, sobretot una millora de la capacitat de buscar, gestionar i difondre informació especialitzada de forma autònoma mi treballant casos concrets. També, s'esperava la millora en la creació i gestió de projectes de recerca feminista per part de l'alumnat i el desenvolupament del compromís crític en gènere. Totes aquestes millores han estat assolides, tant si tenim en compte la percepció d'assoliment de l'alumnat, així com del professorat respecte l'alumnat, en la pràctica totalitat de les respostes. Bona part de l'anàlisi de l'experiència, a més, ja ha estat publicada i es pot veure més al detall en cadascuna de les publicacions (Vergés, Almeda, Camps, 2017; Vergés et al., 2017). Finalment, també s'ha assolit la consolidació d'equips docents al voltant de la temàtica, tant a la UB com de forma coordinada amb altres universitats en el marc de SIMREF.

Endemés, i molt important, s'ha mostrat un elevat grau de satisfacció tant per part de l'alumnat com per part del professorat. Aquesta satisfacció té a veure tant per la forma com s'han plantejat les activitats, els seus continguts, així com la utilitat present i futura que s'ha trobat en els coneixements i competències adquirides. Sobretot, també té a veure amb poder disposar de materials guies per poder realitzar i seguir les activitats de forma més acompanyada i senzilla, que, en definitiva, resulta més satisfactòria.

Finalment, cal anotar que el caràcter interuniversitari, així com la difusió de materials i resultats ha permès que l'impacte indirecte arribi molt més enllà, possibilitat una transferència de resultats tant a nivell català com espanyol i internacional. En aquest sentit, la transferència s'ha realitzat a altres universitats a través de professorat visitant i membres de SIMREF i Copolis d'altres universitats i les seves xarxes, així com del fet que el màster de gènere formi part del Institut Interuniversitari de Gènere de Catalunya i, també, de la participació en congressos acadèmics. També, l'elaboració de materials guia, del repositori i de seminaris a ser inclosos en altres assignatures ha incrementat les seves possibilitats de replicabilitat i transferència a altres estudis, assignatures i anys consecutius. A més, a través del desenvolupament de la darrera fase de difusió del repositori Zotero i dels resultats, tant l'alumnat implicat com el professorat ho han fet arribar a la resta de comunitat universitària i, encara més, a entitats, col·lectius i institucions de dones i feministes. Finalment, que el projecte hagi estat atorgat i

publicitat a la web i activitats del Pmid/Rimda ha contribuït també a la seva transferència.

Per acabar, tot i la gran satisfacció, impactes i nivell d'assoliment del projecte, també cal apuntar que l'alumnat i el professorat s'ha trobat amb certes barreres, dificultats i limitacions que també hem pogut conèixer a través de la recollida de dades i de la seva avaluació. Primerament cal apuntar les problemàtiques relacionades amb el llenguatge i disponibilitat d'ajudes per a l'aprenentatge autònom. La majoria d'eines i tutorials per a utilitzar Zotero i similars disponibles a internet encara es troben sobretot en anglès i en un llenguatge tècnic molt especialitzat. L'alumnat d'aquí té certes dificultats per entendre els materials disponibles on-line. Per això és molt important que des de la docència i projectes d'innovació docent elaborem nous documents guia en un llenguatge plener i que utilitzi els idiomes locals. Segonament, fem referència a la disparitat de capacitats respecte l'ús de les TIC per la recerca. L'alumnat presenta una gran diferència de nivells de partida respecte la capacitat d'utilitzar eines TIC i, específicament eines com Zotero. En aquest sentit, la majoria d'estudiants, també de màster, no coneixien l'eina Zotero i, sovint, tampoc altres eines disponibles de gestió de la informació bibliogràfica. A més, presentaven diferents capacitats d'accés a recursos TIC i diferents trajectòries respecte l'ús de les TIC per a la seva formació i autoaprenentatge. Per això és important la formació en i a través de les TIC en les nostres universitats i a totes les disciplines, sobretot respecte eines de gestió d'informació per a la recerca com Zotero. Tercer, les dificultats relacionades amb la poca i dispar familiarització amb la perspectiva de gènere i recerca. L'alumnat presentava poca familiarització respecte l'aplicació de la perspectiva de gènere i feminista en la recerca. Si bé el conjunt de l'alumnat, tant de grau com de màster, havia rebut formació en metodologies de recerca, presentaven nivells dispars respecte la capacitat de desenvolupar projectes de recerca i, encara més, en perspectiva de gènere. Evidentment les alumnes del màster de gènere estaven familiaritzades amb la perspectiva de gènere i els feminismes, però no per això en relació a la recerca feminista. Per això és crucial que professorat i alumnat rebin formació de gènere, també en relació al desenvolupament de la recerca. Quart, les dificultats associades a l'avaluació i classificació de material bibliogràfic i acadèmic concret i real. Sobretot per les alumnes que varen participar en la creació del repositori, però també en general s'ha expressat per l'alumnat que el va utilitzar. L'alumnat presenta dificultats per triar i buscar a través d'etiquetes, així com de classificar i buscar altres ítems relacionats amb la recerca bibliogràfica i de fonts d'informació reals. Per això, a les nostres universitats cal insistir i posar en pràctica la realització de projectes de recerca que incloguin la recerca i gestió d'informació bibliogràfica de tipus acadèmic. Finalment, anotar una sèrie de dificultats relacionades amb la logística i coordinació per part del professorat. Com ja s'ha apuntat anteriorment, ens hem trobat amb dificultats, per una banda, relacionades amb la situació de precarietat i saturació que pateix el PDI de les nostres universitats i que dificulta l'estabilitat d'equips docents i el manteniment d'assignatures i la seva planificació. Per altra banda, el projecte és molt ampli, multigrupal i universitari que ha fet en moments difícil la coordinació i implicació de tot el professorat a nivells similars de manera que la gran part de feina de coordinació recau sobre la persona responsable del projecte. De totes maneres, aquesta amplitud ha resultat també molt satisfactòria per part de coordinació i, endemés, ha incrementat i incrementarà els impactes del projecte i dels materials elaborats en el futur.

Mirant cap al futur doncs, cada vegada hi ha més universitats i professorat compromesos amb la millora i innovació docent, així com avançar cap a un model que situï l'alumnat en el centre del seu aprenentatge. Per això cal facilitar el treball de projectes de recerca de forma autònoma, col·laborativa, crítica i en perspectiva de gènere per part del nostre alumnat. El projecte FAAMEF i les persones implicades, justament, hem volgut contribuir al respecte. Per tot això, cal que nous projectes d'innovació docent com aquest continuïn rebent suport de les nostres universitats i es destinin els recursos suficients per poder assolir tots els objectius plantejats des de l'inici. A la vegada, cal pressionar per millorar les condicions d'estabilitat, temps i recursos i, així, limitar la precarietat existent entre el PDI actual de les nostres universitats. De fet, el projecte mostra com el paper del personal docent està canviant cap a un rol més d'acompanyament de l'aprenentatge per situar l'alumnat en el centre. Per això, cal que el professorat disposi dels coneixements, temps, recursos i possibilitats d'intercanvi d'experiències que facilitin l'elaboració de guies, materials i sessions d'acompanyament adequades per fomentar i possibilitar l'aprenentatge del seu alumnat. A més, quan encara són pocs els recursos docents en obert i amb perspectiva de gènere i feminista que es troben a disposició i s'utilitzen en les nostres universitats. Tot plegat encara pren més importància en el marc d'una societat de la informació i del coneixement on les TIC cada vegada prenen més part dels processos educatius. Les TIC ofereixen moltes possibilitats per a l'aprenentatge autònom i col·laboratiu en el futur i s'ha d'oferir la possibilitat real al professorat i l'alumnat per a poder-hi treballar.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Ackerly, Brooke. & True, Jackie. *Doing feminist research in political and social science*. US: Palgrave Macmillan, 2010.
- Andrusyszyn, Mary-Anne., & Cragg, Betty C. E. (2006). Promoting Comfort in E-Learning for Professional Women: Examining Access, Language and Culture, Learning Preferences and Role Integration. *International Journal of Instructional Technology and Distance Education*, 3(1), 31-40.
- Avello, Raidell., Martin, Ibrahim., Díaz, Magalí., & Clavero, Maria Isabel (2013). Zotero, más allá de un gestor bibliográfico. Una experiencia con los docentes y nuevas metas. *DIM: Didáctica, Innovación y Multimedia*, (25), 1-13.
- Biglia, Barbara. (2007). Desde la investigación-acción hacia la investigación activista feminista. En *Perspectivas y retrospectivas de la Psicología Social en los albores del siglo XXI* (pp. 415-422). Biblioteca Nueva.
- Biglia, Barbara and Vergés N. "Cuestionando la perspectiva de género en la investigación". *REIRE Revista d'Innovació i Recerca en Educació*, vol. 9, no. 2, pp.12-29, 2016
- Biglia, Barbara, & Jiménez, Edurne. (2012). Los desafíos de la pedagogía cyberfeminista: un estudio de caso. *Athenea digital: revista de pensamiento e investigación social*, 12(3), 0071-93.
- Blanchard, Mercedes & Muzás, Maria Dolores. (2014). Claves para un cambio de paradigma en las aulas universitarias. En Fombona & Capdevila (Ed). *Nuevas formulaciones de los contenidos docentes* pp. 87-100. España: McGraw Hill/Interamericana.
- Giménez, M. B., & Rubio, M. D. M. (2014). Claves para un cambio de paradigma en las aulas universitarias. In *Nuevas formulaciones de los contenidos docentes* (pp. 87-100).

- Hernandez., Fernando & Miño, Raquel. (2012). Indagar sobre las concepciones de los estudiantes en torno a la experiencia de aprendizaje autónomo. *Revista del Congrés Internacional de Docència Universitària i Innovació (CIDUI)*, 1(1).
- Luxán Serrano, Marta., & Biglia, Barbara. (2011). Pedagogía cyberfeminista: Entre utopía y realidades. *Teoría de la Educación*, 12(2), 18.
- Mendia, I. M. Luxán, Marta. Legarreta, G.Guzmán, I. Zirion, Azpiazu, Jokin. (2014). *Otras formas de (re)conocer. Reflexiones, herramientas y aplicaciones desde la investigación feminista*. Euskadi. Hegoa, 2014.
- Prado, Lena. (2014). Repositorio on-line de material audiovisual de metodología de investigación feminista. *Athenea digital*, 14(4), 339-342.
- Vergés Bosch, Núria. Biglia, Barbara, Almeda Samaranch, Elisabet, Camps Calvet, Clara, Bonet Martí, Jordi (2017). Autonomous and collaborative learning by doing a zotero library on feminist research methodologies, *Edulearn17 Proceedings*, 2245-2250.
- Vergés Bosch, Núria., Hache, Alex., & Cruells Lopez, Eva. (2014). Ciberfeminismo de investigación con y entre tecnoartistas y hackers. *Athenea digital: revista de pensamiento e investigación social*, 14(4), 153-180.
- Vergés, Núria.; Almeda, Elisabet.; Camps, Clara. (2017). Getting familiar with feminist research while using ICT tools for research . *Proceedings ICERI2017*, 8139 – 8145.